

מורה חדשה נכנסת לכיתה...

שרון ליבוביץ', מורה ללשון,
ברנקו וייס החקלאי פרדס חנה

מורה חדשה נכנסת לכיתה.

אתה נכנסות מערכת האמונות שלה ותפיסתה את מקצוע ההוראה.

בתחילת הדרך, חלקם של הציונים הגבוהים בביסוס מעמדה הטוב של המורה הוא החשוב ביותר. עם הזמן מתחילה ההבנה כי ציונים אינם הכול. ציונים אינם ממתגים אותה כמורה טובה יותר או פחות. ציונים אינם מבטיחים את המשך ההוראה בבית ספר כזה או אחר. עם הזמן נעלמים מנגנוני הגנה שנרכשים בשנות הלמידה וכתוצאה מניסיונו כתלמידים.

ואז מתחילה השאיפה ללמידה משמעותית.

שמי שרון. אני מורה ללשון ולאנגלית מזה שמונה-עשרה שנה. אני רכזת מקצוע הלשון בחטיבת הביניים. לימדתי במגוון בתי ספר, מגוון תלמידים. החל מאוכלוסיות נחשלות ועד לאליטות.

תהליך ההוראה שלי השתנה לאורך השנים, וכך גם אני כאדם. כיום, ממרומי שנות ניסיוני, למידה משמעותית מסמלת עבורי הצלחה במישורים אחרים. מבחינתי, הצלחתי הגדולה ביותר היא המעבר משיטת הלימוד הפרונטלית (שבה אני עומדת ומרצה) לשיטת לימוד שבה התלמידים הם המורים.

פעמים רבות אני חשה שהתלמיד מרגיש מנותק מן המורה. הוא רואה אותי כצינור המוביל מידע, עונה על שאלות ובוחר אותי.

גם אני הייתי שבויה במשך שנים בשיטת ההוראה הפרונטלית. היה לי נוח מאוד להגיע לכיתה עם מערכי שיעור מוכנים, לכתוב על הלוח ולבקש מתלמידים להעתיק (במחשבה שהדבר עוזר להם להתרכז), ולאחר מכן לתת שיעורי בית.

עם הזמן הבנתי כי הכרחי לשלב שיטות הוראה נוספות. ראשית, הורדתי את שיעורי הבית. התלמידים מתחילים את השיעור בלמידה של נושא (לעתים אני מעבירה אותו ולעתים בדרך של למידה עצמית). לאחר מכן הם מתרגלים אותו. התרגול אמור להיעשות בכיתה, ועבודה נכונה מאפשרת לסיים אותו במסגרת השיעור. תלמיד שלא הצליח לסיים או לא הבין את חומר הלימוד מחויב להשלים זאת בבית, באמצעות העבודה שניתנה או עבודות אחרות.

שנית, אני לא היחידה הכותבת על הלוח. הופתעתי לגלות עד כמה ילדים אוהבים לכתוב

על הלוח, ועד כמה תלמידים אחרים בכיתה אוהבים את נוכחותם לידו. כיום אני מקפידה כי תלמיד אחד יכתוב את המשפטים על הלוח, תלמיד אחר ינתח אותם (לדוגמה), ועוד תלמידים יסבירו מה נעשה, ומדוע.

בנוסף, אני מקפידה להשתמש בטלפונים סלולריים ובשיטות ממוחשבות (מצגות, שיעורים מתוקשבים וכו'). אני רוצה להראות לתלמידים כי אפשר להשתמש במכשירים הטכנולוגיים גם לרכישת ידע, לא רק לצורכי שעשוע. במיוחד חשוב הדבר כדי להראות להם שגם בעתיד – כאנשי עסקים, כרופאים, כמורים ועוד – יוכלו להשתמש במכשיר הסלולרי ככלי עזר.

חלק מתהליך הפיכת התלמידים מלומדים למלמדים בא לידי ביטוי במטלות שהם מבצעים.

כיום אני מבינה כי כל דרכי הלמידה כשרות. לתלמידים יש הנעה פנימית הגורמת להם לרצות לבצע עבודה על הצד הטוב ביותר, ומאפשרת להם להפיק מעצמם את המרב מעצמם. אני מבינה גם כי העשרת הדעת באמצעות הורים או באמצעות מידע אינטרנטי אינה מורידה מאיכות ההערכה. היא רק מוסיפה, כי התלמיד למד יותר והעשיר את הידע שלו.

אחת הדרכים לגרום לתלמידים להיות לומדים פעילים היא לעודד אותם לבנות עבור עצמם סביבה לומדת, או בשמה – "קירות מדברים". בשיטה זו התלמידים לומדים חומר לימודי מסוים (לדוגמה – מילות קישור וסוגי הקשרים). הם מתרגלים אותו בכיתה בטקסטים שאני נותנת להם, ולומדים אותו עד שהוא מובן להם. לאחר מכן התלמידים מתחלקים לקבוצות לימוד: יש הקפדה על כך שקבוצות הלימוד תכלולנה תלמידים חלשים לצד תלמידים חזקים, תלמידים יצירתיים לצד תלמידים פחות יצירתיים, וכן בנים ובנות. כל קבוצת לימוד בוחרת דרך גרפית להציג את הנושא הנלמד. לדוגמה: התלמידים יכולים לבחור להכין פלקט ועליו טבלה ובה רשימת מילות הקישור, מסווגת לפי סוגי קשרים לוגיים. בטבלה יבואו לידי ביטוי מילות הקישור עצמן, ולצדן דוגמה שתבהיר את אופן השימוש בהן. הדוגמה היא מתוך עולם התוכן של התלמידים. דרך אחרת – הכנת משחק או דפי עבודה (כולל פתרון).

לאחר הכנת העבודות מוקדשים 2-3 שיעורים להצגתן ולהסבר הרעיון שעמד מאחוריהן.

התלמידים מקבלים משוב על עבודתם והערות לתיקון. אם הם מעוניינים ניתנת להם אפשרות לשפר את התוצר. לסיום התהליך מוצג הפרויקט – במיוחד הפלקטים – על גבי לוח הכיתה.

התהליך יוצר סביבה לימודית פעילה. תלמידים שמתקשים או שאינם זוכרים את החומר בעל פה יכולים להיעזר בלוחות. הלוחות תלויים על קירות הכיתה ומשחררים אותם מכבלי השינון. כמו כן, היות שהדרכים ליישום רשומות, התלמידים יכולים להיעזר בלוחות המדברים אם הם נתקלים בבעיה.

אני לא היחידה הכותבת על הלוח. הופתעתי לגלות עד כמה ילדים אוהבים לכתוב על הלוח, ועד כמה תלמידים אחרים בכיתה אוהבים את נוכחותם לידו. כיום אני מקפידה כי תלמיד אחד יכתוב את המשפטים על הלוח, תלמיד אחר ינתח אותם (לדוגמה), ועוד תלמידים יסבירו מה נעשה, ומדוע.

מבינים בהוראה

לאחר הכנת העבודות מוקדשים שניים-שלושה שיעורים להצגתן ולהסבר הרעיון שעמד מאחוריהן. התלמידים מקבלים משוב על עבודתם והערות לתיקון. ניתנת להם אפשרות לשפר את התוצר. לאחר כל התהליך מוצג הפרויקט על גבי לוח הכיתה.

התהליך יוצר סביבה לימודית פעילה. תלמידים שמתקשים או שאינם זוכרים את החומר בעל פה יכולים להיעזר בלוחות. הלוחות תלויים על קירות הכיתה ומשחררים אותם מכבלי השינון.

דוגמה נוספת – ימי שיא. ימים אלה מיועדים להעברת חומר לימוד שנלמד בצורה ספיראלית (לדוגמה שם המספר). בימים אלה התלמידים חווים את מלאכת ההוראה ומעבירים לשכבות גיל נמוכות מהם יחידת לימוד שהכינו בנושא. התלמידים לומדים נושא ומתרגלים אותו. לאחר מכן הם מכינים פעילויות שונות ומגוונות הקשורות מצד אחד לחג הקרוב ביותר, ומצד שני לנושא הלימוד. הם מכינים הסבר קצר, מעבירים אותו לכיתה, ולאחר מכן מפעילים את התלמידים באמצעות הפעילות שהכינו.

לפעילות מסוג זה יש יתרונות רבים. ראשית, היא מעודדת את התלמידים למצוא קשר בין החומר הנלמד לבין עולם היום-יום (לדוגמה: יישום נושא שם המספר על מתכונים – מרכיבי ההכנה). שנית, התלמידים לומדים להעריך את העמידה מול קהל ומתנסים ביישום החומר בצורה מילולית. בנוסף, הם מכינים חומרים חדשים שאמורים ליצור עניין בקרב קהל התלמידים שהם מעבירים לו את הפעילות. הדבר דורש מהם יצירתיות, מחשבה, ובעיקר הבנה של החומר הנלמד.

אני מוצאת כי עבודתי כמורה, כרכזת וכאדם השתפרה פלאים. בטח ובטח נעשתה מעניינת יותר עבורי ועבור התלמידים. אינני מרגישה כי אני מנותקת מהתלמידים וצמודה לחומר לימוד, אלא יותר רלוונטית ומשמעותית עבורם. אני נדרשת להתעדכן תדיר, להיות מעורבת במתרחש סביבם ולחפש דרכים נוספות וחדשות ליצור עניין ולהוסיף להשתפר.

אני יודעת כי לא כל התלמידים מרגישים שמקצוע הלשון נעשה מקצוע משמעותי ורלוונטי עבורם. עדיין קשה לתלמידים בלימוד המקצוע. הצלחה עבורי היא כאשר תלמידים הופכים לחלק פעיל מהעברת נושאי הלימוד. הצלחה עבורי היא כאשר תלמידים מחדשים, יוצרים ולומדים תוך כדי התהליך. הצלחה עבורי היא לשמוע תלמידים משוחחים במסדרונות בית הספר ואומרים – "אבל אף פעם לא למדנו כך".

העתיד נראה מרתק. הצורך לחדש ולייצר כל הזמן שומר על חדות מחשבה שלי ושל הצוות שלי. ■